

Ela Porić

Temeljni kamen za Islamski kulturni center v Ljubljani

Uresničitev 44 let dolgih sanj

Povzetek Vsoboto, 14. septembra 2013, je na zemljišču za izgradnjo džamije v Ljubljani, potekala slovesnost ob polaganju temeljnega kamna za Islamski kulturni center v Ljubljani. Za muslimane v Sloveniji je dogodek predstavljal zgodovinsko prelomnico in usoden korak naprej v celotni zgodbi. Članek predstavi zgodovinski pogled iniciative in razvoja celotne zgodbe, dolge 44 let. Nadalje predstavi oziroma opiše objekte Islamskega kulturnega centra in poda kratko informacijo o poteku slovesnosti ob polaganju temeljnega kamna.

Ključne besede: Islamski kulturni center, Slovenija, džamija,

Summary: *The cornerstone for the Islamic Cultural Centre in Ljubljana: realization of 44 years long dreams*

On Saturday, 14 September 2013, the ceremony of laying the foundation stone of the Islamic Cultural Centre in Ljubljana was held at the site of the future mosque. For Muslims in Slovenia, the event represented a historical turning point and a momentous step forward. The article provides a historical overview of the initiative and development of the entire background story that has taken 44 years to evolve. It further presents the facilities of the Islamic Cultural Centre and gives a short description of the foundation stone laying ceremony.

Key words: *Islamic Cultural Centre, Slovenia, the cornerstone, the Islamic community*

Zgodovinski pregled

Pred 44 leti, 21. maja 1969, so muslimani prvič zaprosili uradne oblasti, da jim dovolijo zgraditi džamijo v Ljubljani, kjer bi lahko organizirali verske obrede in druge aktivnosti. Žal, se sanje, ki so jih imeli, uresničujejo šele leta 2013. Prvi zahtevke za izgradnjo džamije sta skupaj oddala Adil Begović, predsednik Odbora Islamske skupnosti Ljubljana, in tedanji reisu-l-ulema Sulejman Kemura.

V osemdesetih letih je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji dobila prvi predlog zemljišča za džamijo, in sicer na ljubljanskih Žalah. Vendar takrat zaradi zaščitenosti območja Islamska skupnost ni dobila pozitivnega mnenja Zavoda za ohranjanje kulturne dediščine. Zavod je menil, da se džamija s svojimi kulturnimi in zgodovinskimi značilnostmi ne more vključiti v okolje Plečnikovih Žal, ki imajo status kulturnega spomenika. Za tem Islamska skupnost ni nadaljevala s projektom vse do devetdesetih let.

V devetdesetih letih je Komisija za odnose z verskimi skupnostmi predlagala druge lokacije, vendar tudi brezuspešno. Po nekaj letih je Islamska skupnost ponovno obnovila zahtevo in aktivnosti okoli izgradnje Islamskega centra so se nadaljevale. Ponujenih je bilo nekaj zemljišč, ki pa so bila zelo draga. Oddelek za urbanizem je podal mnenje, da odločanje o lokaciji za džamijo v Ljubljani ni v njihovi pristojnosti, vendar je pripravil informacijo o predlogu za lokacijo džamije in ga posredoval Mestnem svetu. Ta predloga ni želel uvrstiti na dnevni red in na vztrajanje enega od svetnikov se je predlog znašel na dnevnem redu v januarju 1998. Vendar je zaradi proceduralnih razlogov ponovno bil odstranjen z dnevnega reda, ker Mestni svet naj ne bi bil pristojen za razpravo o lokacijah posameznih objektov (takrat ni šlo za konkretno lokacijo).

V prvi polovici leta 1999 je Islamska skupnost v sodelovanju z Republiškim fondom za poslovna zemljišča in gozdove predlagala novo lokacijo, in to zemljišče med reko Mali Graben ter Cesto dveh cesarjev, takoj ob avtocesti. Oddelek za urbanizem je načeloma sprejel predlog in pripomnil, da bo pred končno odločitvijo potrebno spremeniti oziroma dopolniti prostorski načrt. Maja 2001 je Mestni svet sprejel predlog o spremembi urbanističnega dokumenta, ki bi omogočil gradnjo Islamskega kulturnega centra v Ljubljani. Sledile so številne pritožbe,

predvsem urbanistično-arhitekturne, sociološke ali politične narave. Pojavljale so se celo pritožbe "da orientalna arhitektura ne sodi v slovenski prostor".

V ponedeljek, 8. decembra 2003, je Mestni svet sprejel odločitev o izgradnji Islamskega kulturnega centra v Ljubljani. Za tem so sledile nove težave in neprijetnosti. Mestni svetnik Mihael Jarc je ob pomoči takratne opozicije, napovedal oster boj proti odločitvi in predlagal muslimanom, da zgradijo več manjših prostorov v Ljubljani in tako rešijo vprašanje džamije. V enem mesecu je zbral okoli dvanajst tisoč podpisov proti izgradnji džamije v Ljubljani.¹ Zbrani podpisi so predstavljali izpolnjeni pogoj, da je Mestni svet določil datum za referendum. Še pred referendumom je Mestni svet vložil zahtevek na Ustavno sodišče o presoji ustavnosti takšnega referenduma. Ustavno sodišče je 15. aprila 2004 zavrglo pobudo, ker Ustavno sodišče ni pristojno, da odloča o lokalnem referendumu. Mešihat Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji je 16. aprila 2004 vložil svoj zahtevek o presoji ustavnosti s predlogom, da Ustavno sodišče zadrži objavo datuma referenduma. Ne glede na to je Mestni svet objavil datum referenduma za 23. maj 2004. Takratna županja Danica Simšič in Islamska skupnost so ponovno vložili zahtevek, da naj Ustavno sodišče odloči o vsebini referendumskega vprašanja. Z današnjega zornega kota lahko trdimo, da gre za veliko politično spremembo, ki se kaže z glasovanjem v Mestnem svetu. Zadnja sprememba prostorskega načrta za območje islamskega centra spomladi 2013 je bila namreč v ljubljanskem mestnem svetu sprejeta brez glasu proti, medtem pa je leta 2006 pri odločanju o prodaji zemljišča na drugi lokaciji zaradi nasprotovanj nekaterih prihajalo do zapletov.

Ustavno sodišče je zavrglo zahtevek o izvedbi referenduma 8. julija 2004.² Po mnenju ustavnega sodišča je bilo razvidno, da so želeli vlagatelji zahteve za razpis referenduma doseči, da se volilci izrečejo proti gradnji džamije, saj »ne gre za vprašanje umeščenosti objekta v prostor, temveč za preprečitev gradnje takšnega objekta, ki je za izpovedovanje islamske vere tradicionalen in do katerega imajo pravico na podlagi 41.

¹ Več o zbiranju podpisov proti džamiji v članku Alija H. Žerdina v Mladini "Referendumi, ne hvala", Mladina 2, 15. april 2004; dostopno tudi na povezavi <http://www.mladina.si/94278/>.

² Odločba Ustavnega sodišča je dostopna na povezavi: <http://odlocitve.us-rs.si/ursr/us-odl.nsf/o/71F362EDF7480126C1257172002A2D73>

člena ustave«. Cilj referendumu je bil »preprečiti, da bi pripadniki islamske verske skupnosti izpovedovali vero v objektu, ki je tradicionalen za njihovo izpovedovanje vere in opravljanje verskih obredov«. Takšen cilj pa je po mnenju sodišča nedopusten, ker gre le za namen omejevanja pravice, ne pa za hkratno varstvo pravic drugih, opozarja US. Zato je bil sklep o razpisu referendumu v neskladju s pravico do svobodnega izpovedovanja vere.

S prihodom muftija dr. Nedžada Grabusa na čelo Islamske skupnosti in s spremembo mestne oblasti se je zgodba okoli džamije v Ljubljani začela nagibati v drugo smer. Leta 2008 je Mestna občina Ljubljana Islamski skupnosti ponudila novo zemljišče, in to na Kurilniški ulici 18 v Ljubljani. Islamska skupnost je uspela kupiti zemljišče. Stvari so se počasi pomikale naprej in težko bi rekli, da tudi tokrat brez administrativnih ovir. Leta 2011 je Islamska skupnost v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana izvedla mednarodni anonimni arhitekturni natečaj za idejno projektno rešitev Islamskega centra v Ljubljani. Razpisno gradivo je prevzelo 78 arhitekturnih birojev iz Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Avstrije, Nemčije, Španije, Italije in Združenih Držav Amerike. Svoje idejne rešitve je oddalo 44 birojev. Devetčlanska komisija se je odločila za idejno zasnovo podjetja Bevk&Perović, d.o.o. iz Ljubljane.

Septembra 2013 je Islamska skupnost pridobila tudi gradbeno dovoljenje in s tem premagala vse administrativne ovire. Teoretično se gradnja džamije lahko začne.

Predstavitev idejne rešitve za Islamski kulturni center v Ljubljani³

Avtorja (Matija Bevk in Vasa Perović) ugotavljata, da je posebnost lokacije novega islamskega centra prav v njeni "neposebnosti". Lokacija v bližini centra Ljubljane, v spreminjajoči se industrjsko-železniški 'krajini' je brez pravih urbanih kvalitet. To je prostor, ki je istočasno na robu in istočasno v centru, ki je pomemben in nepomemben hkrati, katerega kvalitete je treba še ustvariti. To je mogoče predvsem s premišljeno in precizno arhitekturno artikulacijo džamije, da bi lahko postala ne le

³ Opis objekta je povzet po članku z naslovom "Predstavitev Islamskega kulturnega centra" objavljenega v internem glasilu Islamske skupnosti Amber, leto V, številka 5, oktober 2012.

novo kulturno in versko središče ampak tudi pozitivna gonilna sila za razvijajoči se del mesta. Zato želijo avtorji ustvariti takšen prostor novega centra, ki bo vsakdanji življenjski a hkrati tudi sakralen in poseben.

Celoten kompleks je dvignjen nad okoliški teren za 70 cm, da postane s tem nekakšen mali urbani 'otok', ki je hkrati ločen in povezan z okolico. Dvig mu da status posebnega, izbori mu prostor, ki se zapira vase, a hkrati na ključnih mestih spusti in poveže z mestom. Z domišljeno 'mikro geografijo vsakdanjih' programov, kot so stanovanja, pisarne, šole, restavracija in so kot ograja postavljeni po robu parcele, je ustvarjen notranji trg, v katerega je domisljeno umeščen objekt nove džamije, ki je srce in duhovni center celotnega kompleksa in ikona prostora, a hkrati tudi del mesta in lokalne skupnosti. Džamija stoji samostojno, kot idealno postavljen kubus, orientiran proti Mekki. S spuščanjem nivoja predvidenega trikotnega parka na severni strani parcele se odpre kletni nivo, na katerega so orientirani manj pomembni programi centra. Novi kompleks IKC predstavlja na ta način nekakšno mesto v malem, kjer so vsi programi samostojni, vendar med seboj povezani z odprtim zunanjim prostorom. Džamija je najbolj dominanten objekt novega centra in njegova duhovna in arhitekturna ikona. Kupola, simbolno najbolj očiten in potreben element, je vstavljena v stekleno, strukturno oblikovano kocko kot velika, viseča tekstilna konstrukcija modre barve, da je vidna in prepoznavna tako od blizu kot tudi od daleč. Kubus 32 x 32 in višine 24 m je izdelan iz konstruktivne jeklene mreže. V spodnjem delu je masiven zid, ki se nadaljuje v zastekleni zgornji del in kasetiran strop. Minaret je ločen od glavnega objekta molilnice in raste iz tal kot tlak, ki se iz horizontale povzdigne v vertikalno dimenzijo in vzpne v višino 40 m. Prostori IKC so v treh stavbah (izobraževalni del, pisarne, stanovanja), razpostavljeni po robu obrednega trga in v delu prve polkleti (amfiteater, športna dvorana, restavracija), da je možna dnevna osvetlitev. Molitveni del bo imel 1.535,45 m². Skupna površina Islamskega kulturnega centra je 14.672 m².

Polaganje temeljnega kamna

Iz uvoda in zgodovinskega pregleda je jasno razvidno, kolikšne napore je Islamska skupnost vložila pri zagotavljanju ustavne in človekovih pravic skupnosti. Sobota, 14. september 2013, nedvomno predstavlja

zgodovinski dan za muslimane v Sloveniji. Dočakali smo polaganje temeljnega kamna in simbolni začetek gradnje džamije. Veseli nas, da v letu 2013 lahko govorimo o povsem drugačnem vzdušju, kot je bilo vzdušje v obdobju 2000–2006. Da je slovenska družba postala zrela in pripravljena na medkulturno in medversko razumevanje in spoštovanje, so dokazali številni gostje, ki so se udeležili svečanosti ob polaganju temeljnega kamna za Islamski kulturni center v Ljubljani. Poleg predstavnikov političnega, javnega in kulturnega življenja je bila prisotna številna množica vernikov, ki so s svojim prihodom podprli projekt izgradnje džamije v Ljubljani. Po informacijah, s katerimi razpolagamo v Islamski skupnosti, je bilo na dan svečanosti prosotnih okoli dvajset tisoč ljudi.

Ob tej priložnosti so prisotne nagovorili ljubljanski mufti dr. Nedžad Grabus, reisu-l-ulema Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini Husein ef. Kavazović, predsednik slovenske Škofovske konference Andrej Glavan, predsednica Vlade Republike Slovenije Alenka Bratušek, bivši predsednik Republike Slovenije Danilo Türk, minister Vakufov Države Katar dr. Ghaith bin Mubarek bin Imran Al Kuvari, član Predsedstva Bosne in Hercegovine Bakir Izetbegović in ljubljanski župan Zoran Janković.

Prvi je spregovoril mufti dr. Nedžad Grabus, ki je najbolj zaslužen za napredovanje projekta, in ki je popeljal Islamsko skupnost ter muslimane na pot, ki se imenuje Islamski kulturni center v Ljubljani. Ta pot je dolga in težka, vendar častna in načelna. Upamo si reči, da bi brez njega projekt izgradnje džamije obstal v slepi ulici. Na dan svečanosti je mufti dr. Nedžad Grabus med drugim povedal: »Prepričani smo, da bo z gradnjo kulturnega centra v Ljubljani okrepljen medreligijski dialog in vzpostavljen čvrst temelj za medsebojno sodelovanje v dobrodelnem in socialnem delu v širši skupnosti. Vsi skupaj moramo stremeti k novi paradigmi odnosa na svetu in vlogi vere na narodnem in mednarodnem področju.«

Potem je prisotne nagovoril minister vakufov Države Katar dr. Gaith bin Mubarak Al Kuvari, ki je bil na slovesnosti kot posebni odposlanec katarskega emirja Šejha Tamima bin Hamada Al Thanija. »Gre za Center prihodnosti, ki bo prikazoval podobo sobivanja v tej deželi. Po drugi strani pa bo omogočal muslimanom v Sloveniji široko kulturno in duhovno prostranost, v kateri se bodo naučili, kako pomagati Sloveniji zgraditi uravnotežene odnose z islamskim svetom. Napovemo lahko

posebno vlogo muslimanov v Sloveniji, muslimanov na Balkanu in vseh muslimanov vzhodne Evrope pri krepitvi odnosov med njihovimi državami in narodi in državami in narodi islamskega sveta,« so bile besede ministra vakufov Države Katar dr. Gaith bin Mubaraka Al Kuwarija.

Reisu-l-ulema Husein ef. Kavazović je ob tej priložnosti poudaril: »Veseli nas, da so ljudje v Ljubljani postali dovzetni za džamijo in v njej vidi-jo znamenje s hrepenenja po tem, da postanemo drug drugemu bližji. Vemo, da je včasih težko premagati iracionalne strahove. Vsi jih imamo! Potrebno se bo potruditi, da jih racionaliziramo, da se zblížamo, saj bomo tako spoznali, da smo si podobni - enako upamo, imamo enake želje, s podobnimi strahovi.«

Poleg predstavnikov Evangeličanske cerkve na Slovenskem, Srbske pravoslavne cerkve in judovske skupnosti se je prireditve udeležil tudi predsednik Slovenske škofovske konference Andrej Glavan, ki je v nagovoru dejal, da bodo muslimani s svojim hramom molitve in kulture dobili na simbolni ravni tudi stalno mesto v Sloveniji. To, da bo islamska skupnost dobila svoj center, je po njegovih besedah pomemben kazalnik demokratičnosti in strpnosti. »V Cerkvi na Slovenskem smo prepričani, da ima vsaka verska skupnost pravico do svojega dovolj velikega prostora za bogoslužje in molitev, kjer se lahko verniki nemoteno, na dostojen način in po svojih običajih obračajo k svojemu Bogu. To je osnovna verska in človekova pravica, ki jo mora država zagotoviti tako, da vernim državljanom versko svobodo ne samo dopušča, ampak jo na ustrezen način tudi dejavno podpira in ščiti. Tam, kjer ljudje molijo in so povezani med seboj, se ustvarja prostor za dialog, prijateljske odnose in mirno medsebojno sožitje. Zato verjamemo, da bo tudi vaš molitveni prostor pripomogel k boljšemu in mirnemu sobivanju v naši družbi in državi,« je sporočil g. Glavan.

Danilo Türk, ki je pred leti z diplomatskimi stiki navezal most med Islamsko skupnostjo v Sloveniji in Katarjem, za kar smo mu zelo hvaležni, je pozdravil prisotne goste in vernike.

Takoj po zmagi na volitvah, leta 2006, se je ljubljanski župan Zoran Janković konkretno lotil projekta izgradnje džamije. V načrtu, ki ga je Mestna občina Ljubljana predstavila javnosti – Ljubljana 2025 –, je bila predvidena tudi džamija. Pripravljenost gospoda Zorana Jankovića pomagati pri realizaciji tega projekta je bila vedno na visokem nivoju. Nje-

gov spoštljiv odnos do Islamske skupnosti in njenega vodje bo ostal globoko vtisnjen v zgodovino tega projekta. Brez prijateljskega pristopa župana glavnega mesta in iskrene želje, da tudi Ljubljana kot najlepše mesto končno dobi džamijo, bi bilo težko. Tudi tokrat je župan Ljubljane g. Zoran Janković ponovno izkazal besede podpore in je med drugi dejal: »Danes je zame poseben dan. Ne zato, ker smo v Mestni občini Ljubljana storili vse, kar je bilo v naši moči, da danes polagamo temeljni kamen za džamijo v Ljubljani, ampak zato, ker trdno verjamem, da je tako prav in da mora biti v Ljubljani, glavnem mestu Republike Slovenije, zgodovinskem stičišču različnih kultur in veroizpovedi, kjer ne le govorimo o medkulturnem dialogu ampak ga tudi živimo, prostor tudi za džamijo.«

Povabilu Islamske skupnosti se je odzval član predsedstva Bosne in Hercegovine gospod Bakir Izetbegović. Tako njegov oče rahmetli Alija Izetbegović kot tudi on sta se vedno zavzemala in zanimala za projekt izgradnje džamije v Ljubljani.⁴

Predsenica Vlade RS ga. Alenka Bratušek je v svojem govoru izrazila veliko podporo postavitvi džamije v Ljubljani. »Današnji trenutek je za Slovenijo pomemben prav zato, ker gre za simbolno zmago nad vsemi oblikami nestrpnosti do verskih skupnosti in upam da tudi pojavi ksenofobne politike, ki smo jim bili priča skoraj dve desetletji. To je korak v odprto družbo v družini drugih evropskih držav, ki so to področje že zdavnaj uredile. To je korak, ki dokazuje, da smo bili sposobni preseči konfliktno situacijo, in je zmagal boj za pravice drugače mislečih in drugače verujočih. Danes je zmagala multikulturna izkušnja, ki je vplivala na evropsko rešitev problema,« je povedala predsednica Vlade.

Sedaj se v Islamski skupnosti pripravljamo na izbor podjetja za inženiring, ki bo pripravilo razpis za izvajalca del za Islamski kulturni center. Islamska skupnost se je obvezala, da bo zgradila novo cesto za dostop do IKC, ki se bo začela pri križišču med Parmovo in Livarsko ulico.

Islamski kulturni center bo poleg verskega tudi prostor medsebojnega spoznavanja, druženja, dialoga in razumevanja. Poleg verskih se bodo

⁴ Govor g. Izetbegovića kot tudi vseh ostalih govornikov lahko v celoti preberete na spletni strani Islamske skupnosti v RS, na tej povezavi: http://www.islamska-skupnost.si/index.php?option=com_content&view=article&id=1060:svec-ano-polozen-temeljni-kamen&catid=3:minas&Itemid=18

v novozgrajenem objektu odvijale tudi druge dejavnosti, kot so izobraževalne, kulturne, solidarnostne in športne. Ljubljana bo z džamijo tudi pluralno mesto, zasnovano na strpnosti in spoštovanju različnosti. Ta odprtost in stopnja strpnosti bosta še bolj okrepili naše skupno sodelovanje, ne samo v Ljubljani ampak tudi v Sloveniji.

Islamska skupnost v Sloveniji je trdno odločena razvijati in promovirati civilizacijske vrednosti, ki bodo krepile duh tolerance, sožitja, sobivanja in ohranjanja življenja ter časti vsakega posameznika. Iskreno upamo, da bo Islamski kulturni center v Ljubljani zgrajen do leta 2016.